

Energija i oblik

Tolić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:476640>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI
PREDDIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

LUCIJA TOLIĆ
ENERGIJA I OBLIK

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:
doc. art. Mario Matoković

Osijek, 2022.

SAŽETAK

Rad naziva *Energija i oblik* bavi se pojmom energije i pojedincem koji je subjektivno doživljava kroz crteže i grafike. Na početku rada razrađuju se tema i srodni pojmovi uz informacije iz odabrane literature. Potom je prikazan proces transformacije rada iz početnih stadija u završne, kao i misli i okruženja koja su ga pratila, ali i utjecala na sam proces. Naposljetku slijedi tehnička razrada rada, kao i objašnjenja postupaka. Rad pozitivno utječe na usmjerenje vlastitih misli i razvitak spoznaja o tome kako ljudska svijest može doprinijeti općenito. Poziva na promišljanje, ali i kreativno razmišljanje.

Ključne riječi: energija, oblik, vibracija, osjetila, duhovnost

SUMMARY

The paper *Energy and shape* explores the term *energy* and the individual who is subjectively experiencing it through drawings and graphics. The beginning of the paper offers an insight into the topic and related terms along with the information from the selected literature. This is followed by the review of the transformation of the work from the beginning to its final form, as well as the thoughts and surroundings that followed along, but also affected the process itself. Lastly, there is a technical elaboration of the work along with some explanations of the procedures. The paper has a positive effect on the direction of one's own thoughts and the development of knowledge about how human consciousness can contribute in general. It calls for contemplation, but also creative thinking.

Key words: energy, shape, vibration, senses, spirituality

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
diplomski/završni
pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku _____

Potpis

_____

SADRŽAJ:

1.UVOD.....	1
2.ENERGIJA I OBLIK.....	2
2.1.O TERMINU <i>ENERGIJA</i>	2
2.2. BLISKI POJMOVI.....	3
2.3. OBLIK I TRANSFORMACIJA	3
2.4. MISAONI OBLICI I FRAKTALNI CRTEŽI.....	4
3. KONCEPT I PROCES.....	6
4. PRIMJERI IZ UMJETNIČKE PRAKSE	8
5. TEHNIČKA IZVEDBA RADA	9
5.1. GRAFIKA	10
5.2. POSTUPAK DOBIVANJA POZITIVA	23
5.3. POSTUPAK DOBIVANJA NEGATIVA.....	25
6. ZAKLJUČAK	27
7. POPIS SLIKOVNOG MATERIJALA.....	28
8. LITERATURA.....	30

1. UVOD

Oduvijek postoji pitanje kako vizualno prikazati ono što nije vidljivo ni rukom opipljivo, kako percipirati ono što čovjek može samo osjetiti i imati ideju o tome. To je razmišljanje koje mnoge intrigira na njihovu putu, pa tako i mene. Kako izgledaju određeni osjećaj, misao, atmosfera, energija svega što nas okružuje, dotiče i živi s nama? Kako izgleda nematerijalna strana života i što možemo sa sviješću o njoj?

Rad naziva *Energija i oblik* nastao je intuitivnim crtanjem osjećaja, percepcijom unutrašnjeg i vanjskog svijeta, čime su prikazane određene *energije*. Kroz razne faze rada moguće je pratiti njihove transformacije i promjene oblika tijekom cijelog procesa nastajanja grafike. Energiju definiramo kao veličinu koja karakterizira gibanje, dakle nešto što nas okružuje i što je uvijek prisutno, a ipak često jako nepojmljivo i apstraktno. Zbog toga se na taj način pojavljuje i u ovom radu.

Apstraktni oblici, linije i forme prvotnih crteža zamišljeni su kao izdvojeni prikazi trenutaka, kao stope ili koraci u procesu neprestanog pletenja mreže u kojoj se nalazi sve što postoji u beskonačnom svemiru. Oni su zbog toga spojeni u dvije simbolične mreže crteža, gdje se oblici međusobno preklapaju i isprepliću. Od svake mreže nastali su pozitiv i negativ kao dva zrcalna, suprotna pola iste pojave.

U zamišljenom postavu fizičkog dijela rada grafički listovi formiraju oznaku beskonačnosti koja upućuje na beskonačnost kruženja energije koja neprestano mijenja oblik, ali uvijek ostaje prisutna.

2. ENERGIJA I OBLIK

2.1.O TERMINU *ENERGIJA*

Čovječanstvo je vezano uz korištenje energije od svog samog početka. Početak su toga energija sunca i vjetra, a vatra i toplinski pogoni stvorili su mnoge mogućnosti koje su olakšale čovjekov život. Kad je čovjek počeo kontrolirati prirodne sile, počelo je i korištenje energijom. Nationalgrid URL: <https://www.nationalgrid.com/stories/energy-explained/history-of-energy#:~:text=What%20was%20the%20first%20source,power%20to%20generate%20basic%20mills> [pristup: 25. 6. 2022.]

Energija je prema Šuvakoviću (2005: 167) jedan od osnovnih pojmova fizike, kao i jedan od oblika pojavnosti materijalnog svijeta. Vrlo se često u umjetnosti i teorijama umjetnosti termin upotrebljava metaforično, naprimjer „duhovna ili psihička energija je potencijal, snaga ili moć umjetnika u prikazivanju i izražavanju prikaza svijeta, vlastitih vizija, estetskog, vlastite osobnosti“. Šuvaković (2005: 167)

Energija je u svijetu fizike veličina koja opisuje sposobnost tijela da obavi neki oblik mehaničkog rada, kao i veličina koja karakterizira gibanje, mirovanje ili položaj tijela tekućine, čestice ili njihova sustava; ukupna mjera za količinu gibanja i međudjelovanja svih čestica, te, osim toga, i veličina kojom se opisuju čestice polja koje prenose prirodne sile. Uzevši navedeno u obzir, postaje jasno da energija i tvar čine pojam materije. Hrvatska enciklopedija URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17932> [pristup: 28. 6. 2022.]

Ona se u prirodi i mehanici pojavljuje u velikom broju različitih oblika, koji se neprestano mijenjaju i pretvaraju iz jednog u drugi. Kako i Labor (2014: 116) navodi, zbog toga što uvijek prelazi u drugi oblik, energija ne može nestati ni biti potrošena. To nazivamo zakonom očuvanja energije koji ukazuje na konstantnost količine gibanja zatvorenog sustava, bez obzira na to do kakvih sve procesa i međudjelovanja dolazi u sustavu. Navedeni zakon jedan je od najvažnijih zakona fizike, a primjenjiv je na sve sfere života.

2.2. BLISKI POJMOVI

„Ako želite otkriti tajne svemira, razmišljajte u terminima energije, frekvencije i vibracije“, poznati je citat koji se pripisuje Nikoli Tesli. Frekvencija i vibracija pojmovi su bliski energiji i pomažu u opisivanju njezina širenja i djelovanja, kao i prelazaka iz oblika u oblik.

Frekvencija je, latinski *frequentia* ili mnoštvo, druga riječ za učestalost ili čestotu, a označava fizikalnu veličinu koja iskazuje broj ponavljanja neke periodične pojave u jedinici vremena. Dakle ona označava periodično gibanje ili gibanje tijela koje se nakon jednakih vremenskih intervala vraća u isti položaj, što nas ponovno vraća na definiciju energije i zakona očuvanja energije. Frekvenciju se također opisuje kao promjenu vrijednosti neke veličine oko ravnotežne vrijednosti – što je zapravo objašnjenje titranja – ali i širenje promjena nekih svojstava ili stanja – što je zapravo svojstvo vala. Hrvatska enciklopedija URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20569> [pristup: 28. 6. 2022.]

Jednako je važan pojam vibracije, kasnolatinski *vibratio*, što znači drhtanje ili treperenje. Vibracije su opisane kao ciklično ili periodično gibanje mehaničkih sustava oko ravnotežnog polja koje je prouzročeno vanjskom periodičnom silom ili otklonom iz ravnotežnog položaja. Hrvatska enciklopedija URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64462> [pristup: 28. 6. 2022.]

2.3. OBLIK I TRANSFORMACIJA

Forma je druga riječ za oblik, izgled, lik, vanjsku stranu. Objašnjena je kao razgovijetan vanjski lik neodređene *unutarnje forme*, a Hegel ju je nazvao takozvanom logikom sadržaja, na taj način tražeći od umjetnosti da izrazi njezin povijesni i vrlo specifičan zahtjev. Hrvatska enciklopedija URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44584> [pristup: 29. 6. 2022.]

Prema Pari (1991: 34) forma ili oblik način je na koji nam se u nekom trenutku ukazuje stvarnost koja nas okružuje, a čiji smo i mi sastavni dio. Forma ili oblik pojam je primjenjiv na sve što treba biti opisano, a pronalazimo ga i u umjetnosti. Zbog toga je forma jedna od zajedničkih karakteristika energije i umjetnosti.

Još jedan specifični oblik koji je nužno spomenuti u ovom radu jest dvojni, dvostruki oblik, odnosno dualizam. Dvojstvo ili dvojno ustrojstvo termin je kojim se označuje da je nešto načinjeno od dva elementa, načela, područja, elementa i slično. U filozofiji nauk o dvojstvu,

kako je objašnjeno u enciklopedijskoj natuknici, ističe zbiljski opstojeće bitne suprotnosti između kontingentnog i apsolutnog bitka, odnosno svijeta i Boga. Osim toga, među mnogima, česti su primjeri suprotnosti tvari i duha, supstancije i bitka. Također se navodi metafizički dualizam kao pretpostavka da u svijetu postoje dva načela vladavine, koja se kroz povijest očituju kroz borbu dobra i zla. Primjer dualne suprotnosti također su pozitiv i negativ, koji se pojavljuju i u ovome radu. Hrvatska enciklopedija URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16392> [pristup: 29. 6. 2022.]

Kada imamo primjer oblika, često dolazimo i do pojma njihove transformacije. Prema Šuvakoviću (2005: 637) transformacija je promjena jednog vizualnog oblika u drugi. Ona nije organska, nego artificijelna i umjetnička promjena, koju karakteriziraju polazno stanje, proces promjene ili transformacije i konačno stanje ili rezultat.

2.4. MISAONI OBLICI I FRAKTALNI CRTEŽI

Misaona forma specifična je geometrijska figura koja sadrži nečiju misaonu energiju, odnosno oblik mišljenja koji odgovara bilo kojem objektu informacije i koji percipira ljudski um. Stoga Besant i Leadbeater (2010: 10) tvrde kako je proučavanje misli jedan od najzanimljivijih puteva od fizičkog k astralnom. Po njima su misaone forme slike onoga što bi s materijalističkog stajališta bio rezultat vibracija u sivoj moždanoj tvari, gdje duša, koja je definirana kao djelatna inteligencija između tijela i duha, izražava sebe nastojeći zapisati svoje pokrete nevidljivim, ali *luminoznim* vibracijama koje se utiskuju na osjetljive ploče. Nastali otisci nevidljivih valova tragovi su kojima duša ocrtava vlastitu sliku.

Besant i Leadbeater (2010: 11) objašnjavaju kako se različiti otisci mogu dobiti ako se snažno i intenzivno misli na neki objekt ili ideju, a posljedica je misaona forma. Tako se dobije sugestivan niz slika, gdje različiti crtači formi dobiju iste ili slične forme. „Dojmljiva ilustracija je zračeća izlazna sila, projekcija ozbiljne i iskrene molitve.“ Besant i Leadbeater (2010: 11) Naveden je samo jedan od primjera spomenutih nizova formi.

Poteškoća prikazivanja, kako navode Besant i Leadbeater (2010: 13), u tome je što je naša koncepcija prostora ograničena na tri dimenzije, a kada pokušamo nešto nacrtati, ograničavamo se na dvije. Zbog toga sve crtamo ne onako kako jest, nego onako kakvim nam se doima.

Besant i Leadbeater (2010: 36) također objašnjavaju kako vibracije prenose karakter misli, a ne i njegov sadržaj. To znači da ako netko pri stvaranju misaone forme stimulira osjećaj predanosti, nije važno prema čemu je ta predanost jer će u nekom drugom pobuditi isti osjećaj, koji taj pojedinac može gajiti prema nečemu ili nekome drugom. Tako Besant i Leadbeater (2010: 43) postavljaju tri opća načela koja čine osnovu stvaranja misaonih formi: prvo se odnosi na to da kvaliteta misli određuje boju, a iduća dva više se odnose na fizički dio moga rada, a to je da priroda misli određuje formu te da određenost i točnost misli određuju jasnoću obrisa. Neodređene misli imaju više izmaglice i nejasnih prijelaza u svojim obrisima. Također Besant i Leadbeater (2010: 74) objašnjavaju, na temelju primjera misli krilatog oblika zaštite, kako je moguće da je uz taj osjećaj osoba povezala sliku anđela čuvara o kojemu je naučila u djetinjstvu. To govori o tome kako iskustvo, okruženje i općenito ono što je naučeno imaju veliki utjecaj na nastanak misaonih formi.

Besant i Leadbeater (2010: 77) tumače karakter oblika misaonih formi i objašnjavaju da se, kada su misli i osjećaji sebični, stvorena energija uvijek kreće u zatvorenoj krivulji, dok se oblik nesebičnih misli i osjećaja otvara i ne vraća u uobičajenom smislu, nego probija gornju razinu, pronalazeći prostor za svoju ekspanziju.

Jednako su zanimljivi i fraktalni crteži. Martina Kosec tvrdi da je fraktalni crtež nositelj nove forme art terapije. Puni je naziv ove metode *fraktalna metoda analitičke dijagnostike, prognoziranja i korekcije čovjekova stanja*, a osmislila ju je 1991. Tanzilia Polujahtova, klinička psihologinja i obiteljska psihologinja koja radi i djeluje u Rusiji. Tada je napravila mnoge kliničke testove kojima je dokazala činjenicu da se ljudi koji crtaju fraktale brže oporavljaju od svojih bolesti. Pomažu u rješavanju životnih problema, kao i u oporavku od negativnih psiholoških stanja, a istovremeno daju pristup informacijama iz dubine naše podsvijesti i potiču kreativnost.

Kosec objašnjava kako je riječ o energetsom crtežu, čija vibracija prodire u naše tijelo, misli i osjećaje. Crtajući fraktale oslobađamo kreativnu energiju i otvaramo se višoj svijesti, svim pozitivnim duhovnim vrijednostima. U procesu se ulazi u meditativno stanje u kojem se dolazi do sklada i ravnoteže, tako se otvaramo novim mogućnostima i kreativnom pristupu životu. Crtež se izvodi zatvorenih očiju, a po završetku može se i obojiti intuitivno ili po funkciji boja, s obzirom na to da svaka boja ima znakovito značenje za ljudsko zdravlje i raspoloženje. Kosec URL: <https://crtanje-fraktala.com/crtanje-fraktala/o-metodi-crtanja-fraktala/> [pristup: 2. 7. 2022.]

3. KONCEPT I PROCES

Kako vidjeti i pokazati ono što ljudsko oko ne vidi, a što se može osjetiti i vidjeti jedino bez očiju? Željela sam zabilježiti trenutak onoga što se često može dodirnuti cijelim tijelom i prikazati ga kako bih ga mogla iskomunicirati drugom biću. Kako dati oblik onome što se vidi jedino kada odlučiš gledati iza materije svijeta? To su bila pitanja koja su dovela do ovoga rada, koja su živjela u mome biću otkad znam za njega, a za koja sam sigurna da postoje i u mnogim drugim umovima.

Želja da se prikaže gibanje energije koja prolazi kroz nas, koja je u nama i oko nas, radom *Energija i oblik* napokon je saslušana.

Početak ovog rada bila je sama meditacija, uronjavanje u sebe ili stanje susreta sa svojim bićem. Meditacija nad stanjem, osjećajem, atmosferom i okruženjem. Čisto osluškivanje trenutnog bivanja koje je dobilo priliku izraziti se kroz vlastitu ruku i kist te se spustiti na papir, spremno za daljnje razmatranje i transformaciju.

Intuitivno zapisane *energije* tek su trenutak postojanja, zamrznute i izvađene iz konteksta vremena. S obzirom na činjenicu da sva materija ima svoju energetska stranu, koja je konstantna i samo mijenja oblike, tako su prezentirani i ovi oblici. Početne crteže spojila sam u dvije mreže, zbog dojma neprestanog pletenja mreže energije koja spaja sve što postoji u beskonačnom svemiru. Broj dva odabrala sam zbog parnosti, a tada sam i te dvije mreže podijelila na još dvije, pozitiv i negativ, što sam gradila tek u samom procesu, ne planirajući prethodno kako će izgledati. Na taj način dobivena je veća sloboda transformacije crteža oblika *energija*. Dijeljenje na dva, pa zatim na još dva, podsjeća na sam nastanak svemira, teoriju Velikog praska, razmnožavanje amebe i ostale slične primjere koji su i sami fraktali u postojanju, svjedoci neprestanog mijenjanja oblika u novi oblik, kao i beskonačnost i neprestan rast te širenje onoga što shvaćamo svemirom.

Pozitivom i negativom sugeriram dvije strane, prisutne oduvijek i u svemu, odnosno načelo dualizma ili dvojnosti. To u doslovnom smislu može značiti ono za što smo naučeni da se zove dobro i loše, ideju da sve što postoji ima svoje dobro i svoje loše. Ta podjela na neki način drži ravnotežu, dok se suprotnosti u isto vrijeme međusobno privlače zbog postojanosti manje količine suprotnoga u onom drugom. Nerijetko možemo čuti izreku *u svakom zlu nešto dobro*, a vrijedi i suprotno.

U svakom dijelu procesa nastanka rada *Energija i oblik* dolazi do transformacije oblika, kao i izmjena koje se događaju zbog izravnih i neizravnih interakcija s okruženjem u kojem ono nastaje. Vrlo bih često ostala iznenađena onim što bi se sljedeće dogodilo te bi često došlo do jake refleksije i uvida u vlastita okruženja, kako vanjska, tako i ona unutrašnja. To bi me dovelo do spoznaje, zatim i zadovoljstva zbog mogućnosti spoznaje, a onda i prihvaćanja rada, ali i samih stanja u kojima bih se nalazila. U tom bi trenutku dolazilo do jedinstva rada i vlastita bića upravo zbog toga što bismo i jedno i drugo usporedno podnosili transformacije. Na taj način ovaj rad daje uvid u vlastitu vibracijsku stvarnost. Rad je tako utjecao na moje unutrašnje prihvaćanje, kao i prihvaćanje onoga što se događa izvana, te upravo zbog toga predstavio i mogućnost za daljnjim rastom, nastankom prostora i spremnošću za ono što slijedi. U tome je rad *Energija i oblik* sličan metodi fraktalnih crteža.

Crteži zapaženih *energija* tvoreni su od točaka, linija i ploha tonova, koji su formirani u apstraktnim oblicima ili formama te na taj način tvore vlastiti vizualni doživljaj ili manifestaciju onoga što je došlo u dodir s vlastitom osjetilnom percepcijom. S fokusom na oblik, odlučila sam se na upotrebu akromatske skale. Na taj je način otvorena mogućnost za percipiranjem težine određenih oblika, kao i intuitivnu predodžbu. Maglovitost oblika može se povezati s nejasnom ili neodređenom prirodom misli ili osjećaja, dok oni oblici koji imaju čvrste obrise predstavljaju jasnoću. Kontinuitet linije označava nastavljanje i kontinuiran tok misli i „energije“, dok isprekidane linije označavaju nervozu, rastresenost, diskontinuitet i nemogućnost zadržavanja koncentracije. Oblici čije se linije skupljaju prema svom središtu karakteristični su za osjećaje i *energije* niže prirode, a oni koji se šire dalje od svog središta i rastu upućuju na više oblike postojanja, njihovu protočnost i rast.

Tok energije sugeriram u samom formatu grafičkog lista, margo formatu koji ne uključuje ništa osim otiska ploče sa živim rubom upravo zbog želje prikaza protočnosti, a kasnije i u samom izloženom radu, gdje grafičke listove slažem jedne preko drugih pronalazeći mogućnost tretiranja grafika poput *puzzle* slagalica. Naposljetku su postavljeni u oblik koji simbolizira beskonačnost, zbog samog karaktera energije koja se beskonačno širi, neprestano kruži i ispunjava sve što postoji.

4. PRIMJERI IZ UMJETNIČKE PRAKSE

Umjetnica Jaanika Peerna, podrijetlom Estonka, svojim crtežima, instalacijama i performansima bavi se temom tranzicija u svjetlu, zraku, vodi i ostalim prirodnim fenomenima. Njezina umjetnička praksa proizlazi iz iskustva našeg postojanja i teži povećanoj svijesti o krhkosti, međusobnoj povezanosti i čudesnosti sveg života.

Stvara crteže s naglaskom na liniji tako što dopušta svom biću da osjeti procese prirode i prenese ih u svoj rad. Zanimaju je transformacije, neprestani procesi postajanja i njihovo bilježenje u obliku trenutaka u toku života. Tvrdi kako u performansima često dolazi do toga da proširi svoju praksu na zvuk, pokret i slučajnost. Javnim performansima drugima ostavlja prostor za kokreiranje i zatim svjedočenje gubitku stvorenog, baš kao što čovječanstvo svjedoči gubitku glacijalnog leda. Na taj se način koristi umjetnošću kako bi kroz osjećaj ljude podsjetila na ekologiju i zaštitu planeta kao našeg staništa. Jaanika Peerna URL: <https://www.jaanikapeerna.net/bio> [pristup: 30. 6. 2022.] Poveznica rada Jaanike Peerne i rada *Energija i oblik* nalazi se u osluškivanju onoga što se pojavljuje, prenošenju toga u rad kroz intuitivne pokrete, proučavanju transformacija i težnji ka ekspanziji svijesti, povezanosti i osjetu za energijom koju nose život i priroda.

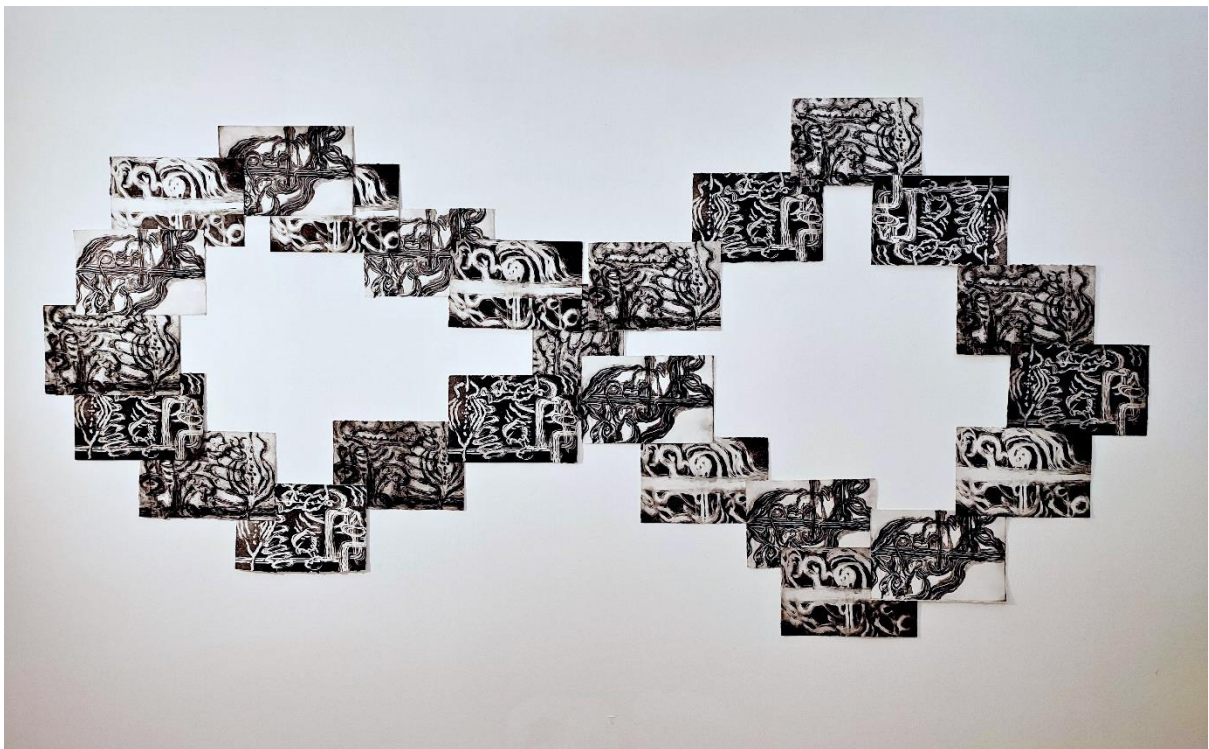

Slika 1. Jaanika Peerna, miješani medij na papiru, performans, MPA-Hub, Berlin, 2014.

5. TEHNIČKA IZVEDBA RADA

Energija i oblik grafički je poliptih koji se sastoji od šest naizmjenično postavljenih otisaka svake ploče, sa sedmim otiskom pozitiva 1 koji se nalazi u središtu poliptiha. To je ukupno 25 grafičkih listova margo formata (280 × 190 mm) koji su poslagani u određenu formaciju na način da se međusobno preklapaju. Radovi su otisnuti na Fabriano Rosaspina Bianco papiru od 280 g, u tehnikama dubokog tiska, rezervagea, aquatinte i lavirane jetke.

Ukupna veličina poliptiha iznosi približno 100 × 200 cm, iako nije fiksirana i može varirati.

Slika 2. Prikaz rada *Energija i oblik*

5.1. GRAFIKA

Grafika je prema Paro (1991: 23) u početku označavala umnažanje materijalne vrijednosti, stoga joj je glavno svojstvo multiplikativnost. Stvorena je zbog potrebe za širom, dinamičnijom raspodjelom kulturnih dobara, a to su pismenost, znanje, a poslije i umjetnost. Cilj grafike u samom je početku bio povećavanje izgleda ljudskom duhu za izdizanje iz mraka neznanja. Danas grafika označava povećanu mogućnost pojedinca da bude u izravnom dodiru s umjetničkim djelom te da uz lako dostupan original neposredno komunicira s duhom i mišlju umjetnika.

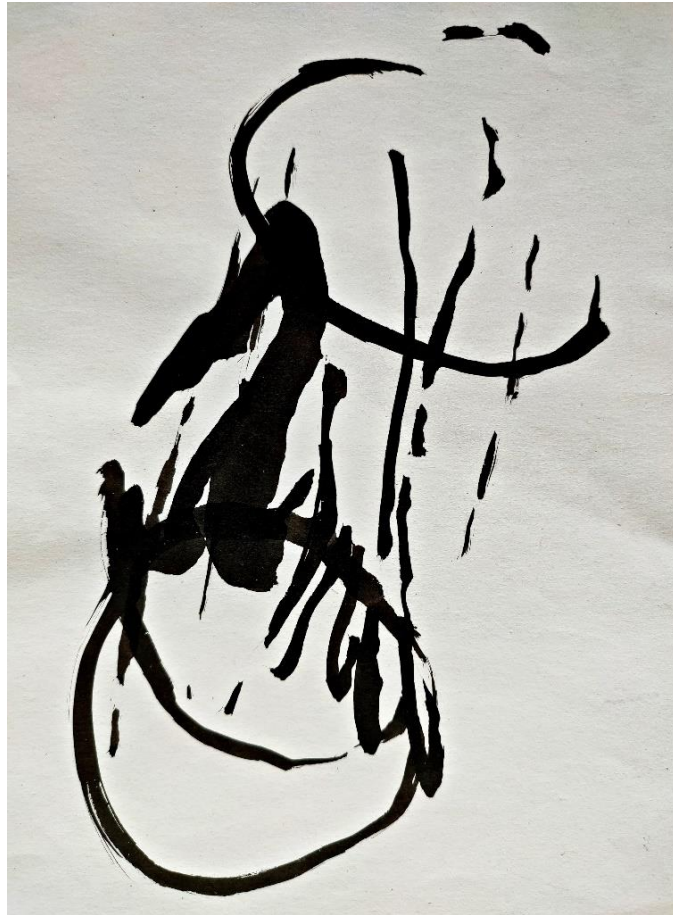
Da bi grafika počela egzistirati, kako ističe Paro (1991: 38), potrebno je združenje triju ploha; plohe matrice u koju je utisnuta vizija, plohe boje položene na površinu matrice i plohe površine papira ili budućeg nositelja tiskarske boje.

Smatram da u mnogim slučajevima grafika zapravo počinje idejom, puno prije nego što se počne s pripremom i procesima na odabranoj ploči. Tako je započeo i ovaj rad. Nacrtavši crteže, spojila sam ih u skice (vidi slike 9. i 13.), koje sam odlučila uzeti kao predložak za daljnji rad na matrici. Crteži su (vidi slike 3. – 8. i 10. – 12.) nastali u tehnici tuša i laviranog tuša, povlačenjem linija, špricanjem točkica, stvaranjem mrlja i ploha boja.

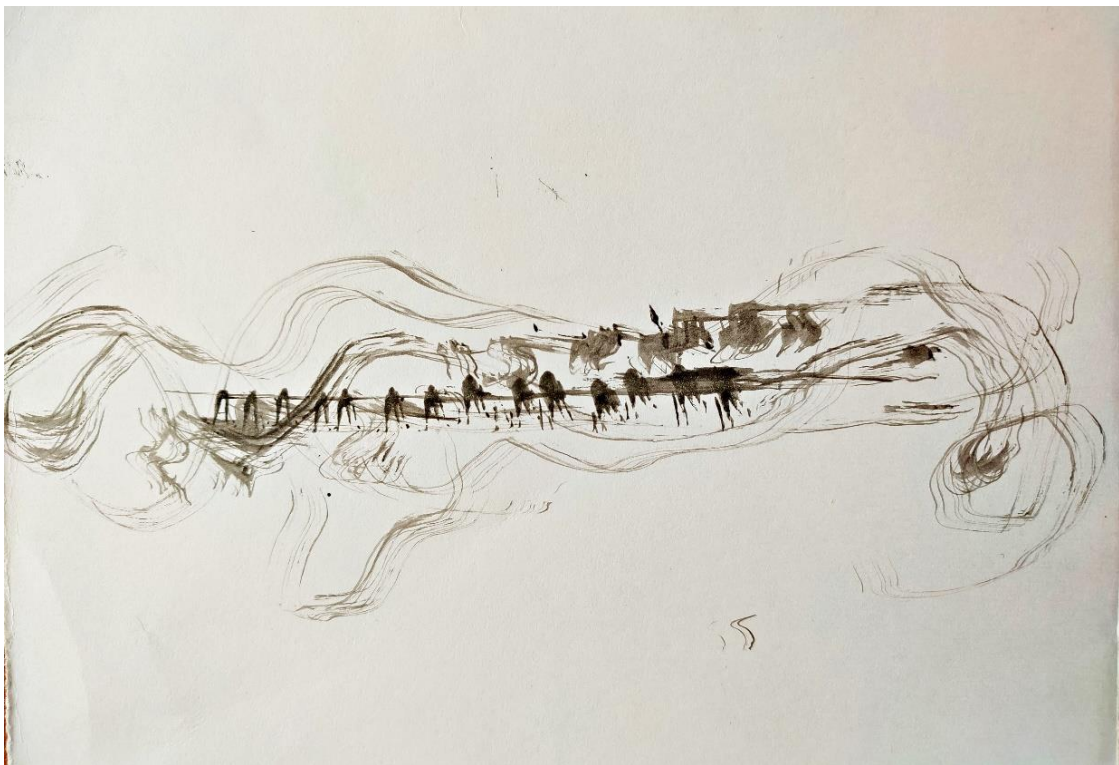

Slika 3. Crtež 1

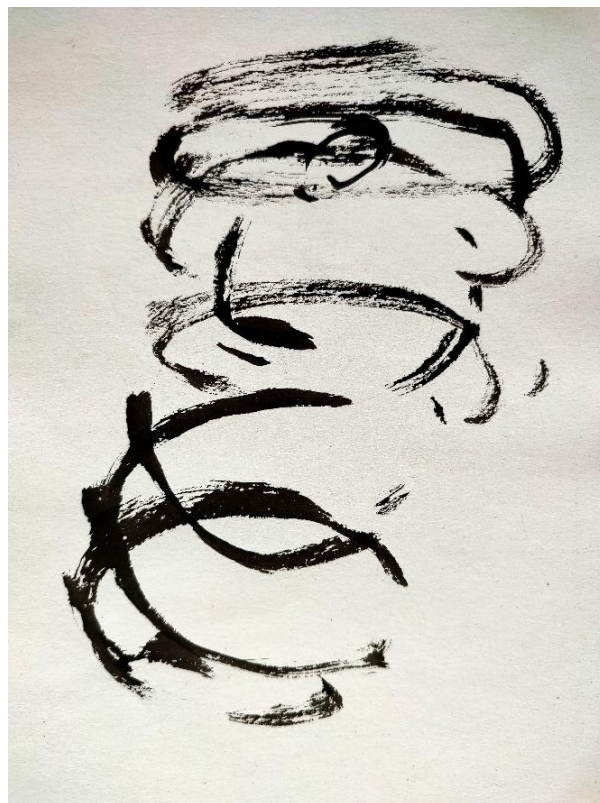
Slika 4. Crtež 2

Slika 5. Crtež 3

Slika 6. Crtež 4

Slika 7. Crtež 5

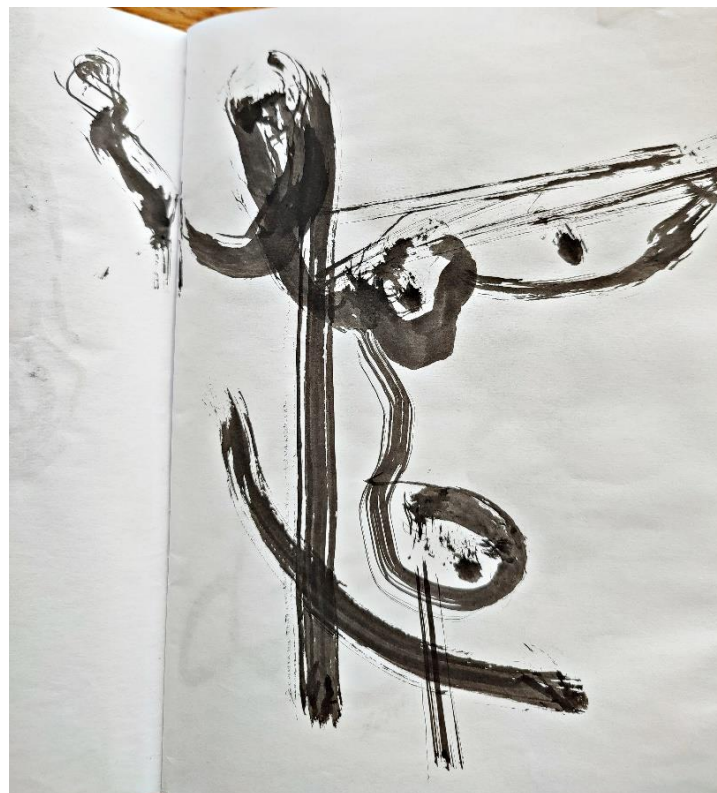
Slika 8. Crtež 6

Slika 9. Skica 1

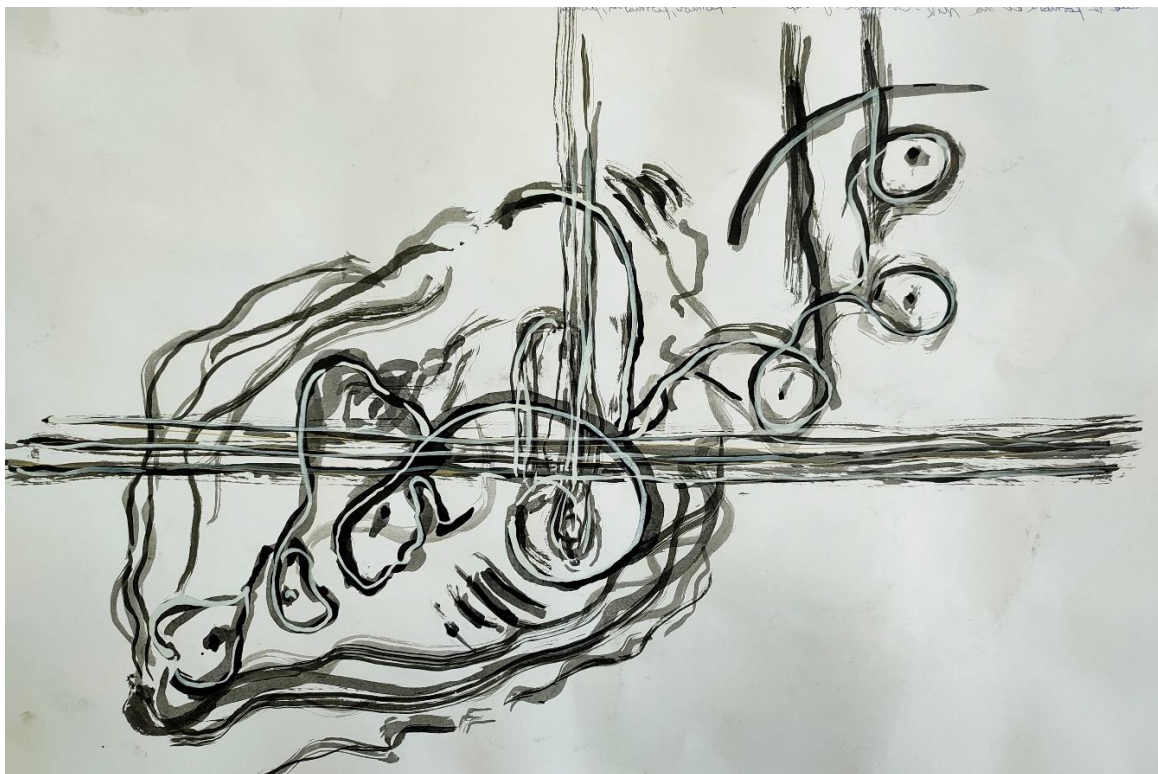
Slika 10. Crtež 7

Slika 11. Crtež 8

Slika 12. Crtež 9

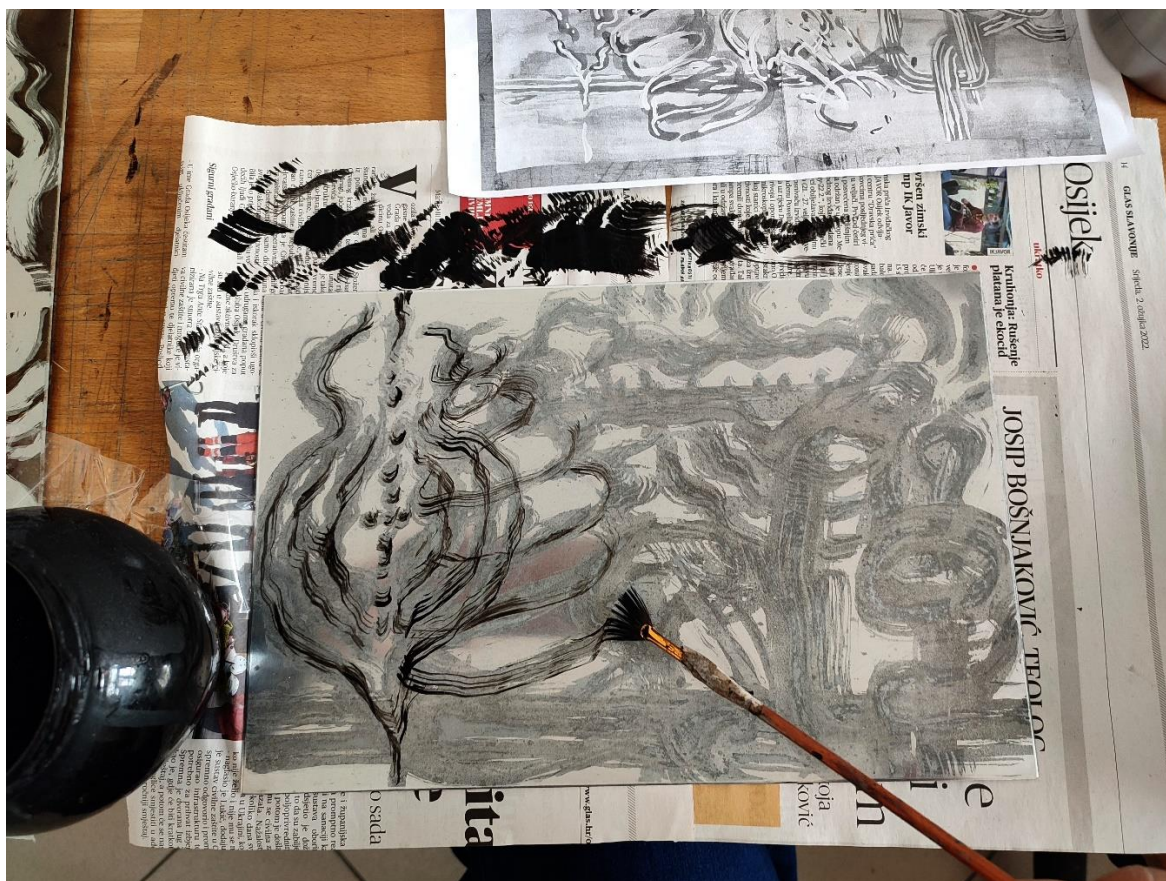

Slika 13. Skica 2

Za izvedbu ideje odabrane su tehnike dubokog tiska, gdje se linije, plohe i tonovi dobiju kemijskom reakcijom u ravnoj, glatko poliranoj metalnoj ploči. Za ovaj su rad odabrane ploče od cinka, prema Paro (1991: 194) metala koji se lako otapa u svim kiselinama, te je zbog toga najbolji materijal za ploče za štampanje, a zbog niske razine žilavosti njegove su ploče manje podesne za obradu alatima. Dimenzije ploča jesu 28×19 cm. Ploča se priprema za daljnji rad poliranjem i izradom ukošenih rubova koje nazivamo fasetama. Njihova je svrha očuvanje papira i filca u procesu otiskivanja od oštećenja do kojih može doći zbog oštrog ruba ploče. Zatim se fasete zaštićuju grundom, odnosno tekućim bitumenom, a poleđina se ploče prekriva te su na taj način ta područja očuvana od dodira s kiselinom.

Kao jetke za matricu od cinka Čaušić (2020: 22) navodi dušičnu ili nitratnu kiselinu. Ona se u određenom omjeru, koji se određuje s obzirom na ono što želimo postići, miješa s vodom. Pri tome se obavezno kiselina toči u vodu, a nikada obratno. Pare dušične kiseline vrlo su otrovne za ljudski organizam, a u dodiru s kožom izazivaju teške opekline. Razaraju organske tvari, a na prstima uzrokuju trajno žuto obojenje. Stoga cijeli proces zahtijeva još veći oprez, s jetkanjem u za to predviđenom prostoru, preporučenom upotrebom rukavica i pojačanom pozornošću uz distancu od same kiseline. Korišteni omjer dušične kiseline i vode bio je 1:10. Ploče su jetkane, osim sačuvanih bijelih netiskovnih površina, u rasponu od 20 sekundi pa sve do 2 minute za najtamniji jetkani ton. U procesu jetkanja cinka kiselinom nastaje cinkov oksid u obliku mjehurića na ploči, stoga se često treba prelaziti kistom po ploči kako bi se tiskovne površine ravnomjerno izjetkale. Jednostavnim uranjanjem ploče u vodu prekida se proces jetkanja.

Tehnike korištene u radu jesu reservage, aquatinta i lavirana jetka, kojima se u primjeru pozitiva i negativa koristim u različitim poredcima i na različite načine.

Slika 14. Nanesen sloj rezervagea, pozitiv 1

Slika 15. Uklonjen sloj rezervagea, pozitiv 1 spreman za jetkanje

Reservage je tehnika za koju Čaušić (2020: 49–51) ističe kako je njezina prednost u tome što na ploči jetkamo one dijelove na koje smo nanijeli smjesu, što znači da se jasno vide tiskovne površine. Smjesu se može nanijeti na više načina, a može se i naknadno intervenirati na već osušeni reservage. Receptura smjese sadržava dvije mjere vode i dvije mjere kristal šećera, koji se kuhaju dok voda ne prokuha, a šećer ne rastopi. U ohlađenu smjesu doda se jedna mjera tempere i pola mjere tekućeg deterdženta za pranje posuđa koji nema dodatke poput balzama za ruke. Smjesa daje mogućnost finog crteža i preciznih linija. Kada se nanese sloj reservagea na ploči osuši, premazuje se tankim slojem tekućeg bitumena, koji se također mora osušiti. Nakon toga ploča se potapa u mlaku vodu i kistom neko vrijeme nježno prelazi preko reservagea, koji se otapa i nestaje s ploče, ostavljajući gola područja ploče. Nakon toga ploča je spremna za daljnju obradu.

Slika 16. Sloj grunda nanesen za rad u akvatinti, pozitiv 1

Akvatinta je prema Hozo (1988: 335) tehnički postupak koji se sastoji od niza osmišljenih manipulacija. Ploča se prvo naprašuje prahom smole (asfalta ili kalofonija) koja se prethodno uskovitla u ormaru za naprašivanje, a onda podvrgne topljenju i izlaže djelovanju jetke. Postupak naprašivanja prilagođavamo svojoj likovnoj namjeri. Ako u grafičkoj slici želimo osjetiti veće zrno netiskovne površine, ploču stavljamo u ormar za naprašivanje odmah po

uskovitlavanju. Inačica akvatintne površine jest autolak, koji je u spreju te također može dati različite gustoće i veličine zrna netiskovne površine. Svjetliji dio željene slike pokriva se tekućim lakom, odnosno bitumenom, a zatim se jetka tijekom razdoblja koje smo odredili kako bismo dobili ton koji nam treba. Nakon toga ploča se ispiri vodom, suši, a onda se na dijelove koje želimo sačuvati ponovno stavlja sloj tekućeg bitumena. Taj se proces ponavlja dok se ne ispuni slika koju smo zamislili, pa je tiskovna površina bogatija za onoliko tonskih površina koliko je puta ploča izložena djelovanju jetke u višefaznom jetkanju.

Slika 17. Ploča pozitiva 2 pripravljena za lavirano jetkanje

U radu je korištena i tehnika laviranja jetkom koja, kako Hozo (1988: 352) navodi, podsjeća na laviranje tušem, zbog čega sam i nju uvela u rad. Dala je mogućnost laganih prijelaza i dojma izmaglice u radu. Lavirana jetka služi kao dopuna drugim tehnikama. Na dobro očišćenu ploču nanosi se, kao i ranije, tekući bitumen na područje koje se želi zaštititi od kiseline. Zatim se malo nakvasi ploča i umače se kist u kiselinu omjera 1:5, te se nanosi na željena područja. Taj postupak ponavlja se neko vrijeme dok se ne procijeni da je izjetkano ono što je potrebno, a zatim se ploča ispiri u vodi kako bi se zaustavio proces jetkanja. Ova

tehnika nešto je teža za kontrolirati, ali daje veći prostor za slučajnost i slobodnije izražavanje.

Nakon obrade ploču je potrebno dobro očistiti. Autolak, uljni marker (koji obično bude nanesen na fasete ili na površinu ploče kao zaštita) i ostatci ljepila s poleđine ploče čiste se nitorazrjeđivačem, a grund uljnim razrjeđivačem. Na čistu ploču nanosi se boja za tisak (vidi sliku 17), a kada se dobro obrišu i očiste netiskovne površine boje, ploča ide u prešu, a na nju se stavlja prethodno namočen papir za tisak. Rezultat je grafički list. Boja se s ploče čisti jestivim uljem, zatim se pere sredstvom za čišćenje posuđa kako bi se ploča odmastila. Za odmašćivanje se također upotrebljavaju alkohol ili prah magnezija.

Slika 17. Nanošenje tiskovne boje na ploče

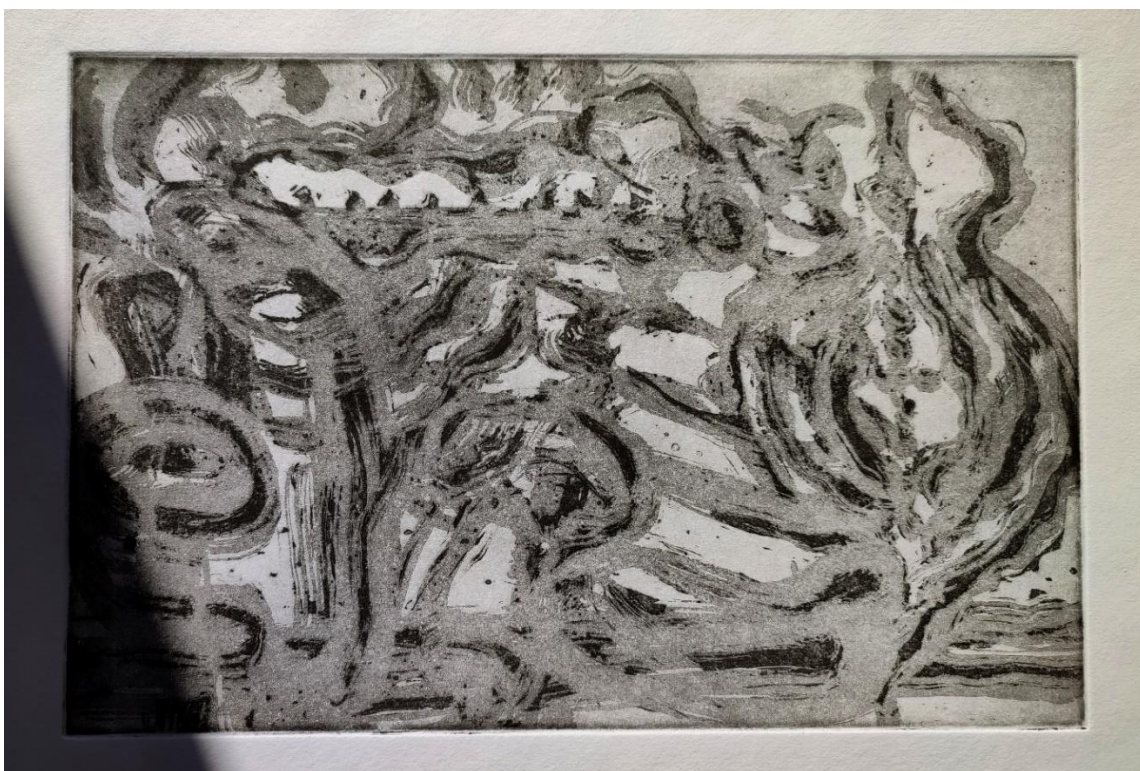

Slika 18. Grafički listovi na sušenju

Odabrani je format grafičkog lista margo format (vidi sliku 18), što znači da je grafički list manji od same matrice, odnosno ploče. Rubovi papira kidani su prostoručno, upravo s ciljem da se izgled grafičkog lista poveže sa samom temom energije te neodređenosti i fluidnosti koje ju karakteriziraju.

5.2. POSTUPAK DOBIVANJA POZITIVA

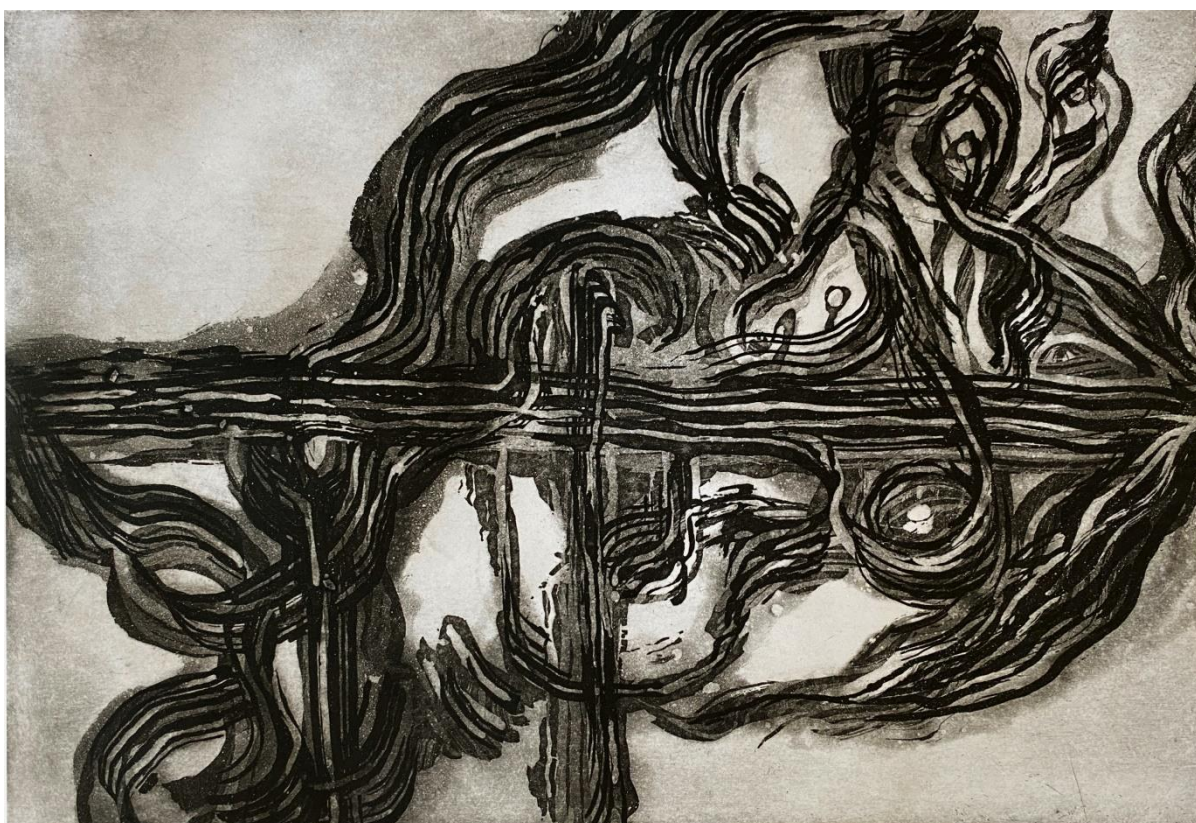
Ovo je bio slijed postupka dobivanja pozitiva: rezervageom bih označila oblike, a kada bi se osušio njegov sloj, premazala bih ga grundom. Nakon toga ploču sam stavljala u mlaku vodu na skidanje rezervagea, a zatim nanijela autolak te bi uslijedilo jetkanje svjetlosivog tona na 20 sekundi. Nakon toga nanijela bih rezervage na dio koji će biti izjetkan tamnije i prskanjem nanosila točkice rezervagea za dodatni efekt. Potom bih ponovila proces nanošenja sloja grunda na ploču te nakon sušenja podigla rezervage, a onda jetkala dodatnih 30 sekundi. Nakon svakog koraka čistila bih ploču i radila probni otisak kako bih provjerila u kakvom je stanju ploča, odnosno probni otisak. Nakon toga ponovno bih nanijela rezervage na linije koje će biti tamne te ih jetkala na 2 minute. Time bih došla do završnog koraka, u kojem bih nanijela sloj kalofonijskog praha, koji bih zagrijala, a zatim primijenila tehniku laviranog jetkanja na područja na kojima sam željela postići dojam *izmaglice* i *zvjezdane prašine*.

Slika 19. Pozitiv 1 u međuprocessu

Slika 20. Pozitiv 1

Slika 21. Pozitiv 2

5.3. POSTUPAK DOBIVANJA NEGATIVA

Postupak za dobivanje negativa skice bio je sljedeći. Grundom bih zaštitila oblike i poprskala ploču grundom, čime bih dobila strukturu načinjenu od točkica. Zatim bih nanijela i autolak, a potom zajetkala pozadinu na približno jednu i pol minutu. Nakon toga bih rezervageom prekrila oblike koji su ostali bijeli i također prskanjem stvorila točkice, a kada bi se taj sloj osušio, ploču bih premazala grundom. Nakon podizanja rezervagea grundom bih ponovno nanijela sloj na dio koji sam željela ostaviti potpuno bijelim. Tako bi ostao manji dio koji bih izjetkala na 20 sekundi za blagi sivi ton. Nakon toga nanijela bih kalofonijski prah koji se zagrije, pa bi time ploča bila spremna za lavirano jetkanje detalja oko netiskovnih površina. Na taj način postignut je blagi prijelaz s jedne na drugu plohu.

Slika 22. Negativ 1

Slika 23. Negativ 2 u međuprocessu

Slika 23. Negativ 2

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na činjenicu da sve što je shvatljivo ima svoj oblik, koji zatim prate pokušaji objašnjenja i shvaćanja, cilj rada *Energija i oblik* bio je vizualizirati energiju naših misli i okruženja. Na taj način svijet, kao i mi sami, postaje puno shvatljiviji, a znanje o srodnim temama dostupnije i razumljivije. Vrata prema novim mogućnostima počinju se otvarati.

Pitanje mogu li vidjeti transformaciju neke od energija dobilo je potvrđan odgovor tijekom rada, koji mi je pomogao bolje vidjeti i shvatiti vlastite procese, kao i one koji se odvijaju u vlastitim okruženjima. To je bio i način učenja njihova prihvaćanja te davanja pažnje i brige pozitivnim i negativnim ishodima tih procesa. Time ulazimo u tok sami sa sobom, svojom prirodom i životnim putevima. Rad je poslužio kao refleksija koja mi je pružila uvid u sebe i svijet te na neki način pristup osobnom napretku i novim znanjima. Cilj je rada dati primjer gledatelju da obrati pažnju na svoje procese i okruženja, potaknuti promišljanje o tome što za njega znači ova tema, kao i podsjetiti na kreativno i intuitivno izražavanje koje može imati samo pozitivan učinak.

Ono što ću iz ovog rada ponijeti dalje, te i sama pokušati više prakticirati, upravo je taj opušten, neplaniran i spontan pristup radu, u kojem se oslobađamo navike očekivanja, a možemo dobiti nešto novo i neočekivano.

Uz sve transformacije i procese ovog rada zaključila sam da sve što postoji, a sve ima svoju energiju, neprestano mijenja oblik. Unatoč tome što je stalno promjenjiv, iz oblika u oblik nosi sa sobom svoju nevidljivu esenciju koja se nikada ne mijenja. Nešto što je uvijek prisutno, čime pruža potporu i drži cijelu stvar u nekoj vrsti poretka, skupa i smislenosti. To je energija.

7. POPIS SLIKOVNOG MATERIJALA

Slika 1. Jaanika Peerna, miješani medij na papiru performans, MPA-Hub, Berlin, 2014.

<https://www.jaanikapeerna.net/2013-2015> [pristup: 30. 6. 2022.]

Slika 2. – 24. Autorske fotografije

Slika 2. Prikaz rada *Energija i oblik*

Slika 3. Crtež 1

Slika 4. Crtež 2

Slika 5. Crtež 3

Slika 6. Crtež 4

Slika 7. Crtež 5

Slika 8. Crtež 6

Slika 9. Skica 1

Slika 10. Crtež 7

Slika 11. Crtež 8

Slika 12. Crtež 9

Slika 13. Skica 2

Slika 14. Nanesen sloj rezervagea, pozitiv 1

Slika 15. Uklonjen sloj rezervagea, pozitiv 1 spreman za jetkanje

Slika 16. Sloj grunda nanesen za rad u akvatinti, pozitiv 1

Slika 17. Ploča pozitiva 2 pripremljena za lavirano jetkanje

Slika 17. Nanošenje tiskovne boje na ploče

Slika 18. Grafički listovi na sušenju

Slika 19. Pozitiv 1 u međuprocessu

Slika 20. Pozitiv 1

Slika 21. Pozitiv 2

Slika 22. Negativ 1

Slika 23. Negativ 2 u međuprocesu

Slika 23. Negativ 2

8. LITERATURA

1. Besant, A. i Leadbeater, C.W. (2010.) *Misaone forme*. Zagreb: Cid-Nova.
2. Čaušić, M. (2020) *Kemija u umjetničkoj grafici*. Posebno izdanje. Osijek: Ars Academica.
3. Hozo, Dž. (1988.) *Umjetnost multioriginala*. 1. izd. Mostar: Prva književna komuna.
4. Labor, J. (2014.) *FIZIKA 1: Udžbenik za prvi razred gimnazije*. 1. izd. Zagreb: Alfa.
5. Šuvaković, M. (2005.) *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky; Ghent: Vlees & Beton.

Internetski izvori:

1. Crtanje fraktala: O metodi crtanja fraktala. URL: <https://crtanje-fraktala.com/crtanje-fraktala/o-metodi-crtanja-fraktala/> [pristup: 2. 7. 2022.]
2. Dualizam. 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16392> [pristup: 29. 6. 2022.]
3. Energija. 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17932> [pristup: 28. 6. 2022.]
4. Frekvencija. 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20569> [pristup: 28. 6. 2022.]
5. Jaanika Peerna: bio. URL: <https://www.jaanikapeerna.net/bio> [pristup: 30. 6. 2022.]
6. National Grid. 2022. URL: <https://www.nationalgrid.com/stories/energy-explained/history-of-energy#:~:text=What%20was%20the%20first%20source,power%20to%20generate%20basic%20mills.> [pristup: 25. 6. 2022.]
7. Oblik. 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44584> [pristup: 29. 6. 2022.]
8. Vibracije. 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64462> [pristup: 28. 6. 2022.]